

RAZVOJ POJMA O ČLOVEKU V ZGODNJI ODRASLOSTI IN KRIZA TRIDESETIH LET

Saša Cecić

KLJUČNE BESEDE: zgodnja odraslost, Levinsonova teorija, življenjska struktura, kriza tridesetih let

KEYWORDS: early adulthood, Levinson's theory, life structure, crisis of the thirties

POVZETEK

Pričujoč prispevek predstavlja razvoj pojma o človeku, ki temelji na razvojni teoriji implicitne antropologije avtorja R. Oerterja. Teorija predstavlja sistem predstav o človeku v njegovem vsakdanjem življenju. Razvoj implicitne antropologije je kontinuiran proces, ki je odvisen od stopnje kognitivnega razvoja.

Študija proučuje razvoj pojma o človeku v zgodnji odraslosti, hkrati pa preverja obstoj t.i. krize tridesetih let. Med neodvisne spremenljivke sodijo spol, starost, poklicna usmeritev, socialno izobrazbeni status in družinski status. Proučevali smo vpliv teh variabel na razvoj pojma o človeku in na vsebine, ki nakazujejo t.i. krizo tridesetih let.

V vzorec smo vključili 39 mlajših odraslih oseb, od tega 19 moških in 20 žensk. Preizkušanci so bili stari od 29 do 36 let. Uporabili smo polstrukturirani intervju avtorja R. Oerterja. Študija je po naravi kvalitativna.

Rezultati kažejo, da je iz odgovorov preizkušancev mogoče sklepati na razvojno krizo tridesetih let ter da med vsebinami odgovorov obstajajo nekatere razlike vezane na spol in socialno izobrazbeni status. Vsebine odgovorov smo interpretirali v smislu Levinsonove teorije razvoja v odraslosti.

ABSTRACT

The contribution presents conceptions of human nature as it is described in R. Oerter's theory of development of an implicit anthropology. The implicit anthropology presents belief systems and views about the human nature; individual's explanations of how and why persons, including oneself, act in specific way. The developmental level of the implicit anthropology depends on the kind of cognitive operations.

This research studies the development of the concept of the human nature in young adulthood, but it also attempts to verify the existence of the crisis of the thirties.

The moderator variables of the study were gender, age, professional orientation, social educational status and family status. The influence of these variables to specific characteristics related to the content of the human nature concept was studied.

The subjects were 39 males ($N=19$) and females ($N=20$) ranging from age 29 to 36. Semi-structured interview about adulthood carried out by R. Oerter was used as a procedure. This is a qualitative study.

The answers of the subjects confirm the presence of the crisis of the thirties. The obtained results show some differences related to sex and social educational status. The contents of the answers are interpreted with Levinson's theory of adult development.

UVOD

Življenjsko obdobje zgodnje odraslosti zaznamuje veliko število pomembnih dogodkov, ki spremenijo posameznikovo življenje in njegovo osebnost. Med take, za razvojno obdobje značilne dogodke, uvrščamo razvoj intimnega razmerja, zapuščanje matične družine, poroko, nosečnost, rojstvo otrok, vstop v svet dela in podobno. Osebnostni razvoj je odvisen od posameznikovih izkušenj, življenjskih dogodkov in lastnosti njegove osebnosti. Nekateri sodobni teorije razvojne psihologije pripisujejo osebnostni razvoj življenjskim dogodkom, s katerimi se posameznik v življenju sooči. Takšna je tudi teorija Daniela Levinsona, ki poudarja, da normativno krizni model ni teorija osebnostnega razvoja v odraslosti, ampak je študija razvoja posameznikove življenjske strukture.

Osrednji pojem njegove teorije je življenjska struktura. Življenjska struktura je kombinacija med seboj povezanih socialnih vlog, ki so prilagojene posameznikovi osebnosti, izkušnjam in spretnostim (Alexander, Langer, 1990). Življenjsko strukturo bi lahko imenovali tudi temeljni vzorec posameznikovega življenja. Gradi se okoli dela, poklica in družine, lahko pa se veže tudi na druga, za posameznika pomembna področja, npr. šport, religijo. Življenjska struktura izraža posameznikove prioritete in vzorce življenja. Življenjska struktura naj bi bila nekakšen mediator odnosov med posameznikom in njegovim okoljem.

S spreminjanjem življenjskih okoliščin se spreminja tudi življenjska struktura. Levinson navaja (Wrightsman, 1994), da življenjska struktura ni permanentna, ampak se spreminja vsakih sedem ali osem let. Levinson trdi, da so periodične spremembe nujne za eksistenco posameznika in človeške vrste, zaporedje razvojnih faz življenjske strukture pa je univerzalno.

Levinson meni, da je človekovo življenje razdeljeno na obdobja (ang. era). Vsako življenjsko obdobje traja približno 25 let. V vsakem obdobju je več razvojnih period (ang. period). Značilnost vsake periode je določen biopsihosocialni značaj. Nova perioda življenja se začne, še preden se stara perioda zaključi. Med obdobji in med periodami so prehodna obdobja, ki trajajo 5 let, rezultati pa kažejo tudi na zamik 2 let v obe smeri. V posameznikovem razvoju se izmenjujejo periode izgradnje strukture in periode spreminjanja strukture.

Levinson navaja, da vsako obdobje življenja sestavlja vhodna struktura, prehodna perioda (age transition) in kulminacija oz. ustalitev življenjske strukture. Temu sledi prehodno obdobje, ki vodi k naslednjemu življenjskemu obdobju. Najpomembnejša naloga prehodnih obdobji je ponovna ocena dotedanje življenjske strukture in raziskovanje novih možnosti za spremembo in premik k novim pomembnim odločitvam, ki bodo prispevale k spremembi strukture. Pomen prehodnih obdobji je zaključevanje dotedanje življenjske strukture in začenjanje nove.

Levinson je življenje posameznika razdelil na 4 obdobja. To so: predodraslost (od rojstva do 22. leta), zgodnja odraslost (od 17 do 45 let), srednja odraslost (od 40 do 65 let) in pozna odraslost (od 60. leta naprej). Obdobje zgodnje odraslosti je po Levinsonu razdeljeno na prehod v zgodnjo odraslost (od 17 do 22 let), vstop v zgodnjo odraslost (od 22 do 28 let), prehod tridesetih let (od 28. do 33. leta) in kulminacijo zgodnje odraslosti (od 33 do 40 let).

Prehod tridesetih let je torej tretja perioda zgodnje odraslosti in za posameznika predstavlja ponovno vrednotenje življenjske strukture ter oblikovanje strukture za nadaljnja življenjska obdobja. Mladi odrasli prvič v življenju gleda nazaj in si postavlja vprašanja o svoji uspešnosti. Značilnost tega obdobja je, da življenje postane bolj resno, restriktivno in bolj realistično. Spremembe in raziskovanje možnosti, značilno za pozna dvajseta leta, postanejo nujne. Življenje mladega odraslega v tem obdobju postane bolj urejeno. Izgradi si notranji način življenja. Levinson navaja, da je za to obdobje značilnih nekaj pomembnih korakov, ki jih lahko naredi mladi odrasli. Ti ključni koraki so npr. sprememba poklica, odločanje o poroki, o družini, o nakupu bivališča (Gormly, Brodzinsky, 1993).

Bernice Neugarten pojmuje pomembne življenjske dogodke kot kazalce posameznikovega razvoja (Papalia, Wendkos Olds, 1993). Model Neugartnove temelji na starosti posameznika ob pojavu dogodka. Pri tem upošteva tudi kulturni okvir, ki postavlja starostne norme za določene življenjske dogodke. Za razvoj v odraslosti je značilno, da je vezan na socialne časovne okvire. Vpliv fiziološkega in kognitivnega razvoja v odraslosti je manj pomemben v primerjavi s pomembnimi življenjskimi dogodki; mednje štejemo poroko, zaposlitev, starševstvo, ločitev, smrt partnerja in upokojitev.

Neugartnova življenjske dogodke deli na normativne, ki so pričakovani, in na nenormativne, ki jih posameznik ne pričakuje. Pomembna komponenta

dogodka je časovno pojavljanje oz. t.i. timing. Odrasli imajo izoblikovana merila za dogodke, kdaj so sprejemljivi in kdaj ne. Normativni dogodki, ki se zgodijo ob nepravem času, postanejo nenormativni. Zastoje in težave v razvoju povzročijo dogodki, ki so nenačrtovani in nepričakovani ali pa kako drugače zmotijo ritem posameznikovega življenja. Dogodki se delijo na individualne, ki so značilni samo za posameznika, in na kulturne. Za kulturo značilni dogodki postavljajo kontekst, v katerem se odvija posameznikov razvoj. Kulturni kontekst pomeni tudi neke vrste socialno uro, ki določa "timing".

PROBLEM

V raziskavi smo skušali ugotoviti, ali odgovori mladih odraslih izražajo vsebine, ki kažejo na prisotnost razvojne krize tridesetih let. Zanimalo nas je, kako se kriza tridesetih let izraža pri moških in ženskah ter ali je pojavljanje vsebin, ki izražajo krizo, povezano tudi s posameznikovim socialno izobrazbenim statusom.

METODOLOGIJA

VZOREC

Tabela 1: Prikaz vzorca

socialno izobrazbeni status

	NIZJI	SREDNJI	VIŠJI
ŽENSKE	10	9	1
MOŠKI	9	9	1

Legenda:

Nižji SIS pomeni osnovnošolsko izobrazbo, srednji SIS pomeni srednješolsko izobrazbo, višji SIS pa pomeni višjo in visoko izobrazbo ter magistrski in doktorski naziv.

V vzorec smo vključili 39 mlajših odraslih oseb. Preizkušanci so bili stari od 29 do 36 let, povprečna starost je bila 33 let. Preizkušance smo razdelili glede na spol in socialno ekonomski status (SIS).

INSTRUMENTI

Instrument, uporabljen v raziskavi, je vprašalnik "Razvoj posameznikovega pojmovanja človeka in njegov odnos do družbenega okolja" avtorja R. Oerterja. Vprašalnik smo uporabili v obliki polstrukturiranega intervjuja, ki obsega več delov. V raziskavi smo uporabili le del, ki se navezuje na predhodni posameznikov osebni razvoj in na predstave o prihodnosti. Intervjuji so bili posneti z diktafonom in kasneje vnešeni v računalnik.

REZULTATI

Tabela 2: Tabela desetih indikacij t.i. krize tridesetih let, ki se najpogosteje pojavljajo v celotnem vzorcu, med ženskimi in moškimi preizkušanci, med preizkušanci z nižjim in višjim SIS-om (številke pomenijo frekvence)

ŽENSKE	MOŠKI	NIŽJI SIS	VIŠJI SIS	TOTAL
fin. težave 13	fin. težave 13	fin. težave 14	2. pol. živ. 14	fin. težave 26
malo časa 12	telesne sp. 12	dom.-dr.-sl. 13	fin. težave 12	malo časa 22
2. pol. živ. 11	dom.-dr.-sl. 11	malo časa 11	malo časa 11	2. pol. živ. 22
dom.-dr.-sl. 10	2. pol. živ. 11	1. družina 10	standard 10	dom.-dr.-sl. 21
1. družina 10	malo časa 10	zdravje 10	telesne sp. 9	zdravje 18
pasivnost 9	zdravje 10	telesne sp. 8	pasivnost 8	telesne sp. 17
hoče otroke 8	standard 7	2. pol. živ. 8	dom.-dr.-sl. 8	pasivnost 15
zdravje 8	vse dosegel 6	razočaranje 7	zdravje 8	1. družina 14
odgovornost 7	odgovornost 6	pasivnost 7	odgovornost 7	standard 14
standard 7	pasivnost 6	umiritev 6	strah 5	odgov. 13

Odgovori preizkušancev iz starostne skupine "prehod 30. let" izražajo določene vsebine, ki kažejo na t.i. krizo tridesetih let.

Neugartnova življenjske dogodke deli na normativne, ki so pričakovani, in na nenormativne, ki jih posameznik ne pričakuje. Pomembna komponenta

"FIN. TEŽAVE"

Večina preizkušancev v svojih odgovorih pogosto navaja, da imajo finančne težave. Preizkušanci navajajo, da imajo premajhne osebne dohodke in da z denarjem, ki ga prejema za svoje delo, ne morejo zadovoljiti potreb družine in samega sebe. Pojavlja se tudi težnja po izboljšanju standarda. Mladi odrasli so razočarani nad politiko države in še posebej nad socialnim stanjem v njej. Navajajo oderuške kredite, draga stanovanja in podobno. Med konkretnimi cilji, ki so jih mladi odrasli navajali, so prevladovali cilji, kot so nakup stanovanja, avtomobila. Velik delež preizkušancev si želi novo, večje stanovanje, ker trenutno živijo v neustreznih življenjskih pogojih, s čimer je povezano tudi načrtovanje družine. Kar nekaj preizkušancev je v svojih odgovorih poudarilo, da si želijo otrok, vendar morajo najprej poskrbeti za ugodne življenjske pogoje in stanovanje, ki bi ustrezalo družini.

Morda bi takšne vsebine lahko povezali z dejanskim stanjem v državi, ki mladim odraslim ne ponuja ugodnosti pri zagotavljanju osnovnih življenjskih pogojev. Mladi odrasli na prehodu tridesetih let imajo za sabo le nekaj let delovne dobe, kar pomeni, da njihovi dohodki še niso dosegli vrhnje ravni. Postavlja pa se vprašanje, kako realno so preizkušanci ocenjevali finančne težave.

"MALO ČASA"

Mladi odrasli pogosto navajajo, da imajo premalo časa. Zaradi zaposlenosti z vlogami, ki jih razvojno obdobje nalaga mlademu odraslemu, nimajo časa, ki bi ga lahko porabili po svoji presoji. Pogosto poročajo, da jim primanjkuje časa za ukvarjanje s hobiji in časa, ki bi ga lahko porabili samo zase. Pomanjkanje časa je še posebej značilno za ženske, saj so objektivno bolj obremenjene s skrbjo za dom in družino kot moški. V svojih odgovorih izražajo tudi razočaranje nad opuščanjem socialnih stikov, ki so jih imeli, preden so si oblikovali družino in se zaposlili.

"TELESNE SP."

Posamezniki pogosto navajajo telesne spremembe, ki so jih opazili v zadnjih nekaj letih. Opazni postanejo prvi sivi lasje ter znaki staranja. Večina žensk je poročala o tem, da so se zredile in opustile skrb za svoj zunanji videz. Preizkušanci pogosto navajajo, da jim peša fizična kondicija in da niso več sposobni nekdanjih fizičnih akcij.

"DOM-DR.-SLUŽBA"

Mladi odrasli navajajo, da se njihovo življenje giblje le na relaciji dom-družina-služba. Za druga področja življenja nimajo energije, moči ali zanimanja. Takšno pojmovanje življenja se povezuje tudi z razvojnimi teorijami, ki navajajo, da je posameznikovo zanimanje usmerjeno predvsem na poklicno in družinsko vlogo.

"2. POL. ŽIVLJENJA"

Na prehodu tridesetih let se posamezniki začnejo zavedati, da se je njihovo življenje prevesilo v drugo polovico. Strah jih je staranja, poleg tega pa se zavedajo, da njihove sposobnosti upadajo. Predvsem posamezniki, ki še nimajo partnerja, s katerim bi preživeli življenje, in družine, se zavedajo, da se jim čas počasi izteka. Ženske, ki še nimajo otrok, se čutijo stare, ker se jim čas za izpolnjevanje reprodukcijske vloge izteka. Helson in Moane (v Papalia, Wendkos Olds, 1983) navajata, da je to eden od značilnih pokazateljev krize pri ženskah.

"1. DRUŽINA"

Za večino posameznikov ima družina eksplicitno prednost pred ostalimi področji v življenju. Takšno pojmovanje je značilno za slovenske preizkušance in hkrati tudi nakazuje krizo tridesetih let. Posamezniki se zavedajo, da če do tega obdobja niso ustvarili kariere in niso postali pomembni na poklicnem področju, se to ne bo več zgodilo. Posamezniki, ki tako gledajo na kariero, iščejo kompenzacijo v družini.

"STANDARD"

Preizkušanci pogosto navajajo, da bi radi izboljšali svoj standard. Sedanje stanovanje, hišo, avto bi radi zamenjali, ker jim več ne ustreza. Ta kategorija se do neke mere povezuje s kategorijo "finančne težave". Razlika med njima je, da gre bolj za spreminjanje kvalitete življenja. Posameznik si želi izboljšati svoj status, vendar ne zato, ker bi imel premalo denarja, ampak zato, ker si želi izboljšav.

DISKUSIJA

"ZDRAVJE"

Zdravje za posameznike začne dobivati pomen. Posameznik se zaveda, da se stara in da mora začeti skrbeti za svoje zdravje. Zdravje pojmuje kot neke vrste sredstvo za opravljanje dela. Zaveda se, da je zdravje ključ do izpolnjevanja ciljev, ki si jih je zastavil v prejšnjem obdobju. Posamezniki poudarjajo, da morajo začeti obiskovati zdravnike in narediti osnovne preiskave.

"PASIVNOST"

Mladi odrasli na prehodu tridesetih let v svojih odgovorih pogosto izražajo pasivnost. Preizkušanci navajajo, da so v zadnjem času postali pasivni in da nimajo potrebe in energije po spreminjanju stanja. Poročajo o tem, da se ne počutijo dobro in da nimajo nikakršnih načrtov za prihodnost.

"ODGOVORNOST"

Odgovori preizkušancev iz starostne skupine "prehod tridesetih let" izražajo značilnosti njihovega življenja. Preizkušanci navajajo, da so odgovorni za svoja dejanja, pogosto izražajo tudi odgovornost za svojo družino. Posamezniki si zastavljajo zelo konkretne cilje, ki naj bi jih dosegli do določene starosti. To ugotavlja tudi Levinson. Odgovornost se povezuje tudi s strahom, ki ga omenjajo posamezniki.

"RAZOČARANJE"

Preizkušanci so razočarani nad možnostmi, ki jim jih nudi družba. Razočarani so, ker ni stanovanj ali pa so draga, razočarani so nad svojim položajem v družbi. Razočaranje se navezuje tudi na poklicno vlogo. Ženske so razočarane nad svojim položajem v delovnem okolju po porodniškem dopustu. Guold to imenuje zavračanje predpostavk. V družbi je enakopravnost deklarirana, vendar se mora posameznik soočiti z realnim svetom.

"STRAH"

Preizkušanci navajajo, da jih postaja strah nekaterih dejanj in akcij. Strah jih je hitre vožnje, nesreč in podobnega. Razlog za strah pa je odgovornost do družine, saj čutijo, da so za družino pomembni in nepogrešljivi. Veliko preizkušancev poroča, da vozijo počasneje, odkar imajo otroke.

"UMIRITEV"

Posamezniki poročajo, da je pomembna sprememba, ki so jo opazili pri sebi, da so se umirili. Preizkušanci poročajo, da nimajo več volje ponočevati in hoditi okoli, da so raje doma. Nekateri v svojih odgovorih izražajo umirjanje kot negativno ali prisilno. Te posameznike družina ali poklic toliko obremenjujeta, da se ne morejo vključevati v socialno življenje, tako kot bi želeli. Drugim posameznikom pa umirjanje pomeni napredek, saj menijo, da se mora človek umiriti in začeti delati pomembne stvari. To lahko pojmujejo kot pripravo na kulminacijsko fazo.

"HOČE OTROKE"

V to kategorijo smo uvrstili odgovore preizkušancev, ki nimajo otrok in družine, pa si tega želijo. Posamezniki navajajo, da se jim izteka čas in da je skrajni čas, da ustvarijo družino. Posamezniki, ki nimajo partnerja, v svojih odgovorih izražajo želje po življenjskem sopotniku. Rezultati nekaterih ženskih študij navajajo, da je za krizo značilen obrat prioritete. Če ima posameznik službo, si želi družine in obratno. To je značilno tudi za pojmovanje krize po Levinsonu.

"VSE DOSEGEL"

Ena od indikacij t.i. krize tridesetih let je tudi doseganje ciljev. Nekateri posamezniki navajajo, da so dosegli vse cilje, ki so si jih zastavili v dvajsetih letih, in da ne vedo, kaj bo v prihodnosti. Težave jim predstavlja planiranje pomembnih ciljev za prihodnost. Ko posameznik doseže vse cilje, si postavi vprašanje: "Kaj pa sedaj?", ki je značilno za to obdobje.

DISKUSIJA

Menimo, da se vsebina odgovorov, ki so jih izražali preizkušanči, navezuje na t.i. krizo tridesetih let. Pojavljanje teh vsebin morda lahko povežemo s specifično razvojnega stanja prehoda tridesetih let. Levinson to obdobje imenuje prehod tridesetih let in zanj je značilno prevrednotenje odnosov s pomembnimi drugimi. Za posameznika sta v ospredju predvsem poklicna in družinska vloga. Prevzemanje starševske vloge in vloge delavca pa od posameznika zahteva določeno obdobje prilagajanja. V tem času posameznik ponovno vrednoti odnose, ki jih ima s pomembnimi ljudmi.

Med vsebino odgovorov moških in žensk, ki so sodelovali v pričujoči študiji, se kažejo tudi določene razlike. Ženske preizkušanke navajajo, da ima v njihovem življenju družina eksplicitno prednost pred kariero. Moški preizkušanči te vsebine ne navajajo. Pomanjkanje časa bolj pesti ženske. Morda bi to lahko povezali z vlogami, ki jih ima ženska. Usklajevanje družinske in poklicne vloge je za ženske težje kot za moške, kar je odraz objektivnega stanja v družbi. Ženske tudi pogosteje poročajo o pasivnosti in sprjaznjenju s stanjem, kakršno je. Morda bi tudi to vsebino lahko povezali s tradicionalnimi spolnimi vlogami. Ženska ima vlogo matere, moški pa vlogo skrbnika. Morda je to vzrok, da materialno stanje bolj pesti moške kot ženske.

Zanimivo je, da moški preizkušanči pogosto poročajo o telesnih spremembah, ženske pa jih sploh ne omenjajo. Rezutat je presenetljiv, saj se telo ženske zaradi bioloških funkcij spremeni veliko bolj kot telo moškega. Moški poročajo predvsem o upadanju telesne kondicije.

Tudi med odgovori v skupini preizkušancev z višjim in nižjim SIS-om so se pokazale določene razlike. Preizkušance z višjo izobrazbo veliko bolj teži njihova starost. To ugotovitev bi lahko povezali z razlikami med

preizkušanci z višjo in nižjo izobrazbo. Pojavlja se trend, da se posamezniki z nižjo izobrazbo prej zaposlijo, kar tudi pomeni, da se prej osamosvojijo od matične družine in si ustvarijo lastno družino in dom. Morda zaradi tega ne čutijo velikega pritiska sprememb, saj so se na takšno življenje že prilagodili.

Preizkušanci z višjim SIS-om poudarjajo odgovornost, ki jo imajo do svoje družine in delovnega okolja. Preizkušance z nižjim SIS-om to ne obremenjuje preveč. Preizkušanci iz skupine z višjim SIS-om poročajo o strahu pred posledicami, ki bi jih imela njihova nesreča na družinske člane.

Razlika med skupinama se pojavlja tudi v tem, da preizkušanci iz skupine z nižjim SIS-om svoje življenje reducirajo zgolj na trikotnik dom-družina-služba. Predpostavljamo lahko, da imajo morda posamezniki z višjim SIS-om več socialnih stikov zunaj družine in službe. Preizkušanci iz skupine z nižjim SIS-om so nad življenjem bolj razočarani kot preizkušanci iz skupine z višjim SIS-om. Prav tako so bolj pasivni, pogosteje pa poročajo o tem, da so se morali "umiriti" in da pogrešajo socialne stike in brezskrbnost. Nižje izobraženi preizkušanci pogosteje navajajo skrb za zdravje. Zavedajo se, da je eksistenca njihove družine možno povezana z zdravstvenim stanjem in sposobnostjo za delo.

SKLEPI

V odgovorih preizkušancev starostne skupine "prehod tridesetih let" se kažejo znaki t.i. krize tridesetih let. Kriza tridesetih let se kaže v poudarjanju telesnih sprememb zadnjih nekaj let in zavedanje, da se je življenje prevesilo v drugo polovico. Tisti, ki nimajo partnerja in otrok, si močno želijo ustvariti družino, ker se zavedajo, da se čas izteka. Posamezniki poudarjajo finančne težave, želje po nakupu in izboljšanju stanovanja. Posamezniki navajajo, da imajo premalo časa zase. Poročajo tudi o razočaranju in pasivnosti, njihovo življenje pa poteka na relaciji dom-družina-služba.

Menimo, da se vsebina odgovorov, ki so jih izražali preizkušanci, navezuje na t.i. krizo tridesetih let. Levinson to obdobje imenuje prehod tridesetih let in zanj je značilno prevrednotenje odnosov s pomembnimi drugimi. Za posameznika sta v ospredju predvsem poklicna in družinska vloga. Prevzemanje starševske vloge in vloge delavca pa zahteva od posameznika določeno obdobje prilagajanja. V tem času posameznik ponovno vrednoti odnose, ki jih ima s pomembnimi ljudmi. To pa se kaže v nezadovoljstvu z

nekaterimi aspekti posameznikovega življenja ter željah po izboljšanju stanja.

Odgovori posameznikov torej kažejo, da prehod tridesetih let, vsaj v naši kulturi, predstavlja nekakšno krizo.

LITERATURA

Darja Kobal-Poljak

1. Alexander, C. N., Langer, E. J. (1990) (ed.), Higher Stages of Human Development, New York, Oxford: Oxford University Press.
2. Gormly, A., V., Brodzinsky, D., M. (1993), Lifespan Human Development, Orlando: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
3. Papalia, D. E., Wendkos Olds, S. (1992), Human Development, New York: McGraw-Hill.
4. Turner, J., Helms, D. (1993), Contemporary Adulthood, Fort Worth: Harcourt Brace College Publishers.

POVZETEK

Članek osvetljuje nekatere splošne izsledke in interpretacije, ki smo jih ugotovili v nedavni obsežnejši raziskavi o samopodobi učencev v različnih družbah. Cilj te dejne raziskave je raziskati strukturo samopodobe slovenskega in francoskega vzorca srednješolcev glede na njihove odgovore na »Samoopisni vprašalnik« (Marsh, O'Neill, 1984) in »Lestvico samospoštovanja« (Rosenberg, 1965). Osredotočili smo se na razlike v strukturi samopodobe vzorca glede na nacionalnost in učno uspešnost. V splošnem rezultati kažejo, da imajo francoski preizkušanici višjo verbalno samopodobo. Rezultati diskriminantne analize za učno uspešnost pa kažejo, da imajo nizko uspešni učenci višjo samopodobo, ki se nanaša na področje reševanja problemov in ustvarjalnosti.

